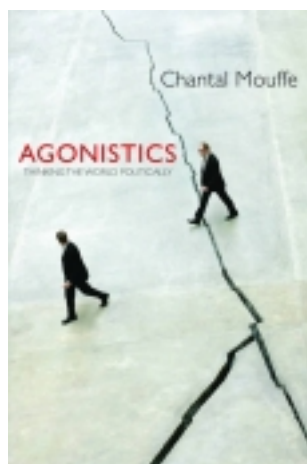

La democràcia necessita adversaris

Publicat per [Interacció](#) [1] el 17/02/2015 - 14:04 | Última modificació: 16/09/2026 - 10:07

El conflicte polític no és una anomalia que la democràcia hagi d'eliminar. És la matèria que les institucions democràtiques han d'organitzar perquè les diferències puguin confrontar-se sense convertir l'altre en un enemic que cal destruir. A Agonistics, Chantal Mouffe trasllada aquesta idea a la política internacional, l'estratègia de l'esquerra i les pràctiques artístiques.

Publicat el 2013, *Agonistics: Thinking the World Politically* reuneix i amplia alguns dels arguments centrals que Chantal Mouffe havia desenvolupat en obres anteriors com *The Democratic Paradox* i *On the Political*. El llibre apareix en un context marcat per la crisi financera de 2008, l'hegemonia neoliberal, el debilitament de la socialdemocràcia europea i l'emergència de moviments de protesta que qüestionaven les formes tradicionals de representació. Mouffe hi formula una pregunta que travessa tot el volum: com es pot construir una política democràtica transformadora si el conflicte no pot ser eliminat?

La seva resposta parteix de la distinció entre «la política» i «allò polític». La política designa les pràctiques, els discursos i les institucions mitjançant els quals s'organitza la convivència. Allò polític assenyala la dimensió d'antagonisme present en qualsevol societat. Cap ordre social és neutral ni deriva d'un acord racional definitiu. Tot ordre estableix jerarquies, distribueix posicions i exclou altres possibilitats. És, en aquest sentit, una construcció hegemònica que podria haver estat diferent.

Mouffe dirigeix aquesta idea contra les teories que confien en la possibilitat d'assolir un consens polític racional del qual quedin eliminades les relacions de poder. La democràcia deliberativa, el cosmopolitisme liberal i les visions postpolítiques de la globalització compartien, segons l'autora, una dificultat per reconèixer el caràcter constituït del conflicte. Presentar determinades decisions com a necessitats tècniques, econòmiques o morals no suprimeix els desacords. Els desplaça fora de l'espai legítim de discussió.

Aquesta despolitització té conseqüències. Si els projectes en conflicte no poden expressar-se mitjançant alternatives recognoscibles, el desacord pot reapareixer sota formes morals, identitàries o excloents. L'oponent deixa de ser algú amb qui es disputa l'orientació de la societat i passa a ser percebut com algú immoral o il·legítim. La negació del conflicte pot alimentar, així, formes més destructives d'antagonisme.

Davant d'aquesta situació, Mouffe proposa transformar la relació entre enemics en una relació entre adversaris. Els adversaris comparteixen l'adhesió als principis democràtics de llibertat i igualtat, alhora que discrepen profundament sobre el seu significat i la manera d'instituir-los. La confrontació continua oberta. El que canvia és la forma política que adopta.

La democràcia no consisteix a arribar a un món sense conflictes, sinó a construir institucions capaces de

donar-los una forma agonística.

Aquesta és la frase clau que articula el llibre. El pluralisme agonístic no identifica democràcia amb moderació ni amb recerca d'un punt intermedi entre posicions. Requereix alternatives polítiques efectives, identificacions col·lectives i passions mobilitzadores. Per a Mouffe, una política democràtica no pot limitar-se a formular els arguments més raonables. També ha d'oferir formes de pertinença capaces d'articular demandes diferents al voltant d'un projecte comú.

Aquesta concepció explica la seva crítica a les estratègies de l'esquerra que confien exclusivament en moviments horitzontals, pràctiques d'èxode o formes de resistència situades fora de les institucions. Mouffe reconeix la capacitat d'aquestes experiències per generar noves subjectivitats i qüestionar l'ordre existent. Considera insuficient la renúncia a disputar l'Estat, els governs i les institucions. L'hegemonia neoliberal no desapareixerà únicament per acumulació de pràctiques autònomes. Cal construir una contrahegemonia que articuli lluites diverses i transformi les institucions existents.

La mateixa perspectiva orienta la seva lectura de la Unió Europea i de l'ordre internacional. Davant la proposta d'una democràcia cosmopolita fundada en valors presumptament universals, Mouffe defensa un món multipolar on convisquin modernitats i projectes polítics diferents. La pretensió occidental de representar la forma universal de la democràcia pot ocultar relacions de dominació i convertir els conflictes polítics en oposicions entre civilització i barbàrie. Un pluralisme agonístic internacional hauria de reconèixer l'existència de centres de poder diversos, sense suposar que totes les societats han de seguir un mateix itinerari polític.

El capítol més directament rellevant per a les polítiques culturals aborda la relació entre política agonística i pràctiques artístiques. Mouffe rebutja la separació entre un art polític i un art presumptament neutral. Tota pràctica artística participa en la producció o qüestionament d'un determinat ordre simbòlic. Les institucions culturals intervenen en la configuració del que pot ser vist, dit, reconegut i discutit.

L'eficàcia política de l'art no dependria d'abandonar les institucions culturals ni d'ocupar un espai exterior incontaminat. Aquest exterior no existeix. Museus, centres d'art i espais de creació són terrenys de disputa en els quals poden consolidar-se imaginis dominants o construir-se formes contrahegemòniques d'identificació. Les pràctiques artístiques crítiques poden alterar percepcions, fer visibles conflictes neutralitzats i contribuir a la formació de nous subjectes polítics.

Aquesta concepció transforma també la idea d'espai públic. Per a Mouffe, no és el lloc on una societat supera les seves diferències mitjançant un consens final. És una multiplicitat d'espais en els quals confronten projectes hegemònics. Una institució cultural democràtica no tindria, doncs, la funció de representar una comunitat ja reconciliada, sinó la de permetre que apareguin les divisions, les exclusions i les alternatives que travessen aquesta comunitat.

Com a proposta de lectura crítica i profunda d'aquesta obra, cal destacar que el llibre té una capacitat considerable per qüestionar les institucions que identifiquen pluralisme amb juxtaposició de veus i participació amb absència de conflicte. La seva aportació principal a les polítiques culturals consisteix a recordar que obrir una institució no significa únicament ampliar-ne l'accés. Significa permetre que es discuteixin els criteris amb què selecciona, legitima i distribueix autoritat.

No obstant això, el model deixa algunes qüestions poc resoltes. Mouffe afirma que les institucions han de transformar l'antagonisme en agonisme, tot i que concreta poc quines condicions materials, procediments i garanties fan possible aquesta transformació. Tampoc no estableix criteris prou precisos per distingir un conflicte democràtic d'una estratègia que utilitza les institucions per erosionar el mateix marc pluralista.

Així mateix, en l'àmbit cultural, el llibre tendeix a atribuir a les pràctiques artístiques crítiques una capacitat contrahegemònica que no queda demostrada. Fer visible un conflicte no garanteix que se'n modifiquin les relacions de poder. Una intervenció pot ser incorporada fàcilment als circuits institucionals, convertir-se en signe de pluralisme o arribar només als públics que ja comparteixen el seu marc polític. També resta oberta la pregunta sobre qui disposa dels recursos, els espais i l'autoritat necessaris per intervenir en aquesta disputa.

En aquesta mateixa línia, algunes ressenyes han assenyalat igualment el pes que Mouffe concedeix a l'Estat i a les institucions representatives, així com el caràcter desigual de la seva aproximació a experiències polítiques no

occidentals. El llibre és, en definitiva, més convincent com a diagnòstic de la impossibilitat del consens definitiu que com a descripció concreta de les institucions agonístiques.

Tanmateix, el seu interès per a la gestió cultural es troba precisament en la pregunta que deixa oberta: quines condicions ha de construir una institució cultural perquè el desacord pugui incidir realment en les seves decisions i no quedi reduït a una representació controlada del conflicte?

Referència

Mouffe, C. (2013). *Agonistics: Thinking the World Politically*. Verso.

Llibre registrat i disponible al catàleg bibliogràfic [C \[2\]](#)[ERCles \[2\]](#) especialitzat en polítiques culturals i pensament contemporani.

Categories: Llibre

Categories: Recursos i publicacions

Etiquetes: pensament cultural

Etiquetes: polítiques culturals

Etiquetes: governança cultural

Etiquetes: arts i creació

Etiquetes: participació cultural

- [3]

URL d'origen: <https://interaccio.diba.cat/blogs/2015/democracia-adversaris>

Enllaços:

[1] <https://interaccio.diba.cat/members/interaccio>

[2] <http://cercles.diba.cat/>

[3] <https://interaccio.diba.cat/node/5654>